

“ערבית על הפנים”**ח. אלח'טיב שחאדה**

בית הספר לחינוך, מכללת לוינסקי לחינוך, תל אביב, ישראל

מחקר זה מתמקד בדמותה של האמנית אניסה אשקר ומבקש בין השאר, לחשוף היבטים מורכבים בזהותה כאמנית וכיוצרת במרחב הישראלי. אמנית זו נבחרה בשל מורכבות עבודותיה המשלבות כלים רב-תרבותיים ומייצגים את ההיבטים השונים הקונפליקטואליים בזהותה כאישה השייכת ללאום הפלסטיני החי כמיעוט במרחב הישראלי. במחקר זה עולות גם ההשלכות של לימודיה באקדמיה ישראלית לאמנות (המדרשה לאמנות בבית ברל) על עבודותיה, דרכי יצירתה ועל זהותה כאמנית.

האמנית בחרה בכלים ראשוניים של שימוש בגוף כמדיום להעברת מסרים חברתיים-תרבותיים-פוליטיים. בעבודותיה היא משלבת היבטים אוניברסאליים ומקומיים; פלסטיניים ויהודיים בקונטקסט הישראלי. מוטיב מרכזי בעבודותיה הוא השימוש בכתובה תמה (קליגרפיה) בשפה הערבית על פניה ועל גופה כאמצעי להעברת מסר לחברה הרב-תרבותית בישראל.

מחקר זה הוא חקר מקרה המבוסס על ניתוח איכותני של חומרים שנאספו במספר ראיונות פתוחים שערכתי עם האמנית, בנוסף לביקור בתערוכות, מיצגי-רחוב ומיצבים שונים אשר הציגה האמנית בשנתיים האחרונות.

ניתוח הממצאים משקף את מקורות ההשפעה המרכזיים הבאים לידי ביטוי בשלושה מעגלים עיקריים אשר משליכים על זהותה כאמנית וכיוצרת, כמו גם על עבודותיה, בכולם פערים, מורכבות וקונפליקטים:

א. המעגל האישי-משפחתי: אליו היא חוזרת בעבודותיה, בעיקר אל תקופת ילדותה, ומצביע על הפער הקיומי - כילדה שגרה בבית המיועד להריסה וללא חיבור למים וחשמל, לצד זכרונות ילדות עשירים של משפחה גדולה ואוהבת, טבע-ים ושדות כותנה.
ב. המעגל החברתי פנים-ערבי: בו האמנית מדגישה את מקומה הייחודי כאישה המבקשת לחולל שינוי ותודעה פמיניסטית חדשה.

ג. המעגל הישראלי: בו היתה ללימודיה במכללה ישראלית השפעה על חייה ועל עבודתה; מעגל בו בחרה האמנית ליצור ולחיות בליווי קונפליקטים פנימיים בזהות הקשורים לגישתה הפמיניסטית-עצמאית. קונפליקט נוסף מתחדד מעבודותיה בו היא כותבת ערבית על הפנים, ובכך היא מעמידה אתגר בפני הישראלים שאינם תמיד יודעים לפענח את הכתב, וזאת לצד היותה אמנית מוערכת בחברת האמנים בישראל.

דרך הכרות והבנה עם עולם אישי של אמנית אחת ניתן אולי להשליך מעט על עולמן, זהותן ודרכי חשיבתן של אמניות פלסטיניות הפועלות כיום בישראל.